

SAMICA (90) *sb f*

Oba a jasne (w tym w pierwszym 2 r. błędne znakowanie).

sg *N* samica (48). ◇ *G* samice (6). ◇ *D* samicy (3). ◇ *A* samicę (8). ◇ *I* samicą (7). ◇ *pl N* samice (6). ◇ *G* samic (3). ◇ *D* samicám (2), samic(o)m (2) *SienLek* (2:2). ◇ *A* samice (1). ◇ *I* samicami (2). ◇ *L* samicach (2); -ach (1), -(a)ch (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Istota płci żeńskiej; f(o)emina Vulg, PolAnt, Calep, Cn; uxor PolAnt; mulier Mqcz* (70) :

W przeciwstawieniu: »samiec ... samica« (4): Bowiem wśzelka samica zimniejszyego iest przyrodzenia niżli samiec *GlabGad* C8, D; Genus promiscuum apud Grammaticos vocatur quo sub una terminatione utrumque sexum significat, Rodzay w którym nie rozeznąć samice od samca. *Mqcz* 224b; *Calep* 976b.

Szereg: »(tak) samiec (jako) i samica« (2): bądźcież tedy roztropnęmi iako węzowie aproftęmi iako gołębice (*marg*) Słowo łacińskie i greckie znaczy i samcą [!] i samicę [...] (–) *MurzNT Matth* 10/16; *Mqcz* 106b. [*Ponadto w przeciwstawieniach 4 r.*]

a. *Zwierzę uznawane za osobnika płci żeńskiej* (52) : Simius. eyn aff Małpa samice. Simia. eyn affin Samycá. *Murm* 42; Barani iako i kozłowie maia głos osobny ktorym samice kłobie wołaią *FalZioł* IV 2d; Może theże samicę vmniżyć aby tłuftła była *FalZioł* IV 3c, IV 3c, d, 4a, b, 7b (10); A iálczurczętá gdy fye maia wylągnąć/ wygryziai fye z żywotá samice *GroicPorz* 113, 113 [2 r.]; *RejWiz* 38; *BibRadz* I 88d *marg*; [*struś*] Iest złey pámięci gdy iáycá zniefie samicá/ zágrzebie ie w piafek ciepły/ zápomni ich *BielKron* 271, 4v, 463; *Mulier etiam de brutis dicitur, Samicá. Mqcz* 235d; *KmitaSpit* C2.

W połączeniu z nazwą zwierzęcia (1): Simia. Effyn. małpa. samica. *Mymer*¹ 27.

W przeciwstawieniu: »samiec ... samica« (12): BDły morfkie są dwoiakie, iedny są pobielale albo fzare á gęfte małe dziurki maiaćze/ to iesth samiecz/ Drugie są wielkich dziur á rzadkich/ á to iest samica *FalZioł* I 142a; iż Zaiącz iednego księżycza będzie samczem/ á drugie⁸⁰ samicą *FalZioł* IV 11d, IV 20c, 21a, 36b, 38d [2 r.]; Czemu samci lepiej śpiewaią niżli samice. *GlabGad* D, C8, H5v, H7; *KmitaSpit* A2v.

Zwrot: »zejmować się, schodzić się, złączenie z samicą« [*szyk zmienny*] (2:1:2): Gdy go [*krokodyla*] nadeydzie iego natura ku złączeniu z iego samicą/ tedy fie skrobie zębami prawey czelufci w prawy bok *FalZioł* IV 32d; *GlabGad* D; *GroicPorz* 113; y wzrzałem we śnie iż samcowie zeymowali fye z samicami [*ascendentes mares super feminas*] *Leop Gen* 31/10, *Gen* 31/12.

Szereg: »(tak) samiec (jako) i (a(l)bo) samica; samiec z samicą« = *masculus et f(o)emina Vulg, PolAnt; vir et uxor PolAnt* (12;4): Tak samczy iako y samice rodzą czału swego/ á tego chcą iż Zaiącz iednego księżycza będzie samczem/ á drugie⁸⁰ samicą *FalZioł* IV 11d; *SeklKat* K4v; *GliczKsiąż* Q3; *GroicPorz* 113; *Leop Gen* 7/9, 16, 31/10; Thákże y ptakow powietrznych [*weźmiesz do arki*] po siedmi par samcow y samic *BibRadz Gen* 7/3; Ale iesliż tá ofiárá będzie z owiec ku śprawowaniu śpokoyney ofiary Pánu/ samiec ábo samicá/ thedy iá niech ofiáruie zdrową. *BibRadz Lev* 3/6, *Gen* 6/19, 7/2 [2 r.], 9, 16; *BielKron* 4v; *BudBib Gen* 6/19. [*Ponadto w przeciwstawieniach 12 r.*]

b. O kobiecie (11) : fámicá człowiek/ przyrodzenie tákie ma/ iż gdy fye Mácicá ná káždy Miefyác niefoczy/ płodu fye żadnego ípodziewác nie trzebá *SienLek* 108; Sámicá rozumié fye to o niewieście ták iáko y o dziewce *SienLek* T[tt], 109, T[tt]; ábowiem kto lepiej fráfunkí z głowy wybić męfzczyzníe [...] może/ nád fámicę? *GórnDworz* Bb6, X8; [ktoryby [czart] fzedł w pofelftwie do Ráiu/ do tego Nowáká Adámá/ y do iego fámice *PostępekPrCzart* 2v].

Szeregi: »tak otrok jako i samica« (1): Ty lekárftwá do pierśi/ [...] fą pófpolite y wżytne/ ták otrokom iáko y fámicom. *SienLek* 86.

»tak samiec jako i samica« (1): Ty lekárftwá fą pófpolite y wżyteczne thák fámcom iáko y fámicom *SienLek* 108.

a. Żeński płód ludzki (3) : bowie^m gdi cicek prawy twardźi niż lewy znamię íeft pocęcia [!] płodu otroce⁸⁰ [...] zafię przeciwnym obyczaiem bywa na lewey ftronie gdy fie famicza pocżyna. *GlabGad* D7.

W przeciwstawieniu: »otrok ... samica« (1): Na prawiey [!] ftronie boku otrok/ á na lewey famiza [!] [...] zawfze odpoczywa. *FalZioł* V 31.

Szereg: »otrok i samica« (1): Dla tego na ten czás pófpolicie rozne bliznięta bywaią, Otrok i famicza *FalZioł* V 31. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.]

2. Roślina (też grzyb) uznawana za osobnika płci żeńskiej (15) : Barwę ma korzeń tey paproci czarny s cżyrwonocią zmiełzany/ á ta paproć íeft famicza *FalZioł* I 55d, 86c, 115a; Verbenaca – Kofżyczko fámicá. *Calep* 1111b.

W przeciwstawieniu: »samiec ... samica« (8): POkrzyk íeft dwoiaki/ ieden fámiecz drugi famicza *FalZioł* I 86c; Samiec [mandragory] [...] ma iabłko dwa razy więćsze nizli fámicza *FalZioł* I 86d, I 48c, 85d, 145a [2 r.], III 3b, c; [iż fámiec zawfze pierwey líft pułzcza ná wiofnę nizli fámicá *Cresc* 1571 67].

Szereg: »samiec i samica« (4): Szczyr [...] íełth dwoiaki fámiecz y famicza *FalZioł* I 85d, 145a, 150b, III 3b. [Ponadto w przeciwstawieniach 8 r.]

3. Koryto rzeki (5) : Retae [...], Krzewie álbo krzewiná chwóft ná brzegách álbo też w fámicách rzék roftąca. *Mącz* 354a; Grund. Dno/ Sámicá. Fundus, alveus. *Calag* 259a.

a. Główne koryto rzeki (3) : Tedyć powiedam iż Wilfá dwoiáka. Iedná Sámicá/ druga Láchá/ nowem Co ciecże rowem. *KlonFlis* F2, F2 [2 r.].

KW, (LWil)